

5 8-9
ՆՈՒԷՐ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԻՆ

ՕՍԿԱՐ ՈՒԱՅԼԴ

ԱՐՔԱՅԱԴՈՒՍԱՐՆ

ՈՒ

ԹԶՈՒԿԸ

Թարգմ.

ԿԱՐ. ՄԻՐՈՒՆԵԱՆ

ԹԻՖԼԻՍ

Էլիբեր. ապ. Օր. Ն. Աղանեանի Պոլից., 7.

1911

825
NL-13

82-93

ՈՒ-13

ՕՍԿԱՐ ՈՒԱՅԼԴ

ս. ի.

ԱՐՔԱՅԱԴՈՒՍՏՐՆ ՈՒ ԹԶՈՒԿԸ

Թարգմ.

ԿԱՐ. ՄԻՐՈՍՆԵԱՆ

160728
1001

1. Վայրի կարապետներ (սպառուած)	8
2. Առաջին վիշտ (սպառուած)	10
3. Անտառապահը (սպառուած)	12
4. Աշխէնն ու Մարգարիտը (սպառ.)	10
5. Աղքատի ըսխտը (սպառ.)	5
6. Գոհարիկն ու Աստղիկը (սպառ.)	10
7. Նեյլոն ու Պատրաշը (սպառ.)	10
8. Գիւղում (սպառ.)	20
9. Կենդանի է արդեօք (սպառ.)	8
10. Բարեկամներ (սպառ.)	12
11. Առականք ընական պատմութիւնից (սպառ.)	12
12. Մազնիս	12
13. Արջի պատմութիւնը	15
14. Ոգնիներ	8
15. Թմփիկը (սպառ.)	12
16. Լեռան աղջիկը (սպառ.)	20
17. Բու	12
18. Փոքրիկ Պարոյրի արկածները	15
19. Փիղ	8
20. Ռուբէնի զբաղմունքը	25
21. Որը Աննան	12
22. Արցունք	15
23. Անճապարհ մանուկ	11
24. Դարեւոր կաղնի	6

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

Էլիբե. սպ. Օր. Ն. Աղանեանի Պոլից., 7.

1911

արքայադստրի ծննդեան տարե-
դարձն է։ Այսօր լրացել է
նրա տասներկուերորդ տա-
րին, և արեգակը պայծառ է
փայլում պալատի պարտէզ-
ներում։

Թէպէտ նա իսկական արքա-
յադուստր է և այն էլ Իսպանիայի Ինֆանտան *)
բայց և այնպէս տարին միայն մի անգամ է
գալիս նրա ծննդեան օրը, ինչպէս չքաւոր
երեխաներինը։ Եւ, հասկանալի է որ ամբողջ
աշխարհը ուզում է, այդ օրը իրօք ուրախ անց-
նի արքայադստրի համար։

Եւ, իսկապէս, օրը շատ է գեղեցիկ։ Վայել-
չակազմ բազմերանգ կակաչները ձիգ կանգ-
նած են իրենց ցօղունիկների վրայ, զինուոր-
ների երկար շարանների պէս, և յոխորտալից
նայում են լճակի հակադիր ափին բացուած
վարդերին։

—Այս կողմը նայեցէք,—ասում են նրանք,—
մենք էլ գեղեցիկ ենք ձեզ նման։

Ծիրանաներկ թիթեռնիկները ոսկէփողով
ծածկուած թևիկները շարժելով թռթռում են

*) Ինֆանտա նշանակում է արքայադուստր. այդպէս
են կոչում իսպանական արքայադուստրները։

ծաղկից ծաղիկ, պատերի ճեղքերից դուրս են գալիս փոքրիկ մողէսներ ու տաքանում շացուցիչ կերպով փայլ տուող արևի ճառագայթների տակ: Շոգից ճրթալով ճաքճքում են հասուն նոները ու ցոյց տալիս իրենց ալ, արնածոր սրտերը. իսկ կղբիները (մագնօլիաները) բաց են անում փղոսկրէ գնդակների նման խոշոր ծաղիկները և թանձր, անուշ բուրմունք ծաւալում օդի մէջ:

Արքայադուստրը իր տարեկիցների հետ պահմտոցիկ է խաղում տէրրասի վրայ, մամռակալ քարէ վագանների ու անդրինների մօտ: Հասարակ օրերին արքայադուստրը իրաւունք ունէր խաղալ միայն արքայազուն երեխաների հետ, այդ պատճառով նա միշտ մենակ էր խաղում. բայց այսօր բացառիկ օր է. և թագաւորը նրան թոյլ է տուել հրաւիրել իր բոլոր բարեկամներին, ում որ կըցանկայ:

Ո՛րքան փառահեղ, հրքան նազելի են պարտէզում թռչկոտող իսպանացի նրբակազմ երեխաները: Տղաները լայնեզր, փետրազարդ գլխարկներ ունեն գլխին և կարճ, քամուց ծածանուող ուսնոցներ ուսին. իսկ աղջիկները դիպակէ զգեստների երկար փէշերը վեր քաշած և սևաթոյր, մեծ, արծաթազարդ հովհարները աչքերին պաշտպանւում են արևի լոյսից:

Բայց ամենից գեղեցիկը, ամենից չքնաղը ինքը արքայադուստրն է. նա մի առանձին

նուրբ ճաշակով է յարդարուած: Մոխրագոյն զգեստի ստորին մասն ու թևերը շքեղ է, արծաթաթելով կարած, իսկ ձիգ քաշած կորսածը զարդարուած է խոշոր մարգարիտներով: Քայլելու ժամանակ զգեստի տակից երևում են վարդագոյն ժապաւէններով զարդարուած փոքրիկ մաշիկները: Բարակ, նուրբ շղարշէ հովհարը մարգարտաշար է ամբողջովին, իսկ փարթամ մագերը, որ դալուկ ոսկէշող փայլով պսակում են արքայադստրի նուրբ գեղսնի դէմքը, զարդարուած են չքնաղ սպիտակ վարդով:

Պալատի լուսամուտի մօտ տխուր տրտում նստած է նրա հայրը, Իսպանիայի թագաւորը ու նայում է խաղացող մանուկներին: Թագաւորի բազկաթոռի մօտ կանգնած է Դոն Պեդրօ Արագօնացին, թագաւորի հարազատ եղբայրը, որին ատելով ատում է նա. իսկ կողքին նստած է իր խոստովանահայրը, Գրանադայի Մեծ Խնկւիզիտօրը: Թագաւորը սովորականից աւելի վշտոտ է. նա նայում է արքայադստրին, որը մանկական ծանրակշռութեամբ բարև է առնում իրեն շրջապատող պալատականներից և կամ հովհարի տակից հանաք է անում իր դաստիարակչուհի Ալբուրեքցի դքսուհու հետ. նայում է թագաւորը իր դստրին և իր վաղամեռիկ թագուհին է գալիս աչքի առջև: Ու թրւում է նրան, որ շատ չի անցել այն օրից, երբ թագուհին եկաւ զուարթ Ֆրանսիայից և ար-

քայադատրի ծննդից ուղիղ կէս տարի անց վախճանուեց իսպանական պալատի մոայլ ճութութեան մէջ: Նա մեռաւ, երբ նշենիները դեռ չէին ծաղկել թագաւորական պարտէզում, նա մեռաւ դեռ չճաշակած այն հինաւորաց թղենու պտղից, որ այժմ կանգնած է թանձր խոտով ծածկուած բակում: Թագաւորը այնպէս բուռն էր սիրում թագուհուն, որ հրամայեց չթաղեն նրան: Նա զմոսել տուաւ հանգուցեալի մարմինը: Եւ ահա մինչև օրս, սև մարմարէ մատուռում, գորգերով զարդարուած դագաղի մէջ պառկած է թագուհին, հէնց այնպէս, ինչպէս որ մի տխուր, մի գարնանային օր, մօտ տասներկու տարի սրանից առաջ դրել էին վարդապետները: Ամիսը մի անգամ թագաւորը գորշ ուսնոց գցած, գաղտնուկ լապտերը ձեռքին այցելում է մատուռը և դագաղի առջև ծունր դրած հառաչում. «Ո՛հ, թագուհի, ղի, ղի, իմ թագուհի...» Եւ քանի՜-քանի անգամ արքունի կարգ ու կանոնը մոռացած, խելագար լուսահատութեան մէջ նա պինդ-պինդ բռնել է թագուհու ձեռքերը և աշխատել ջերմ համբոյրներով վերստին կեանք տալ նրա սառած դէմքին: Եւ այժմ թւում է նրան, թէ թագուհին իր աչքի առջև կանգնած է այնպէս, ինչպէս առաջին անգամ տեսել էր Ֆրանսիայում, երբ ինքը հազիւ տասն և հինգ տարեկան պատանի էր, իսկ թագուհին շատ աւելի փոքր:

Եւ մինչ թագաւորը դիտում էր տէրրասի վրայ խաղացող արքայադստրին, նրա աչքի առջև կարծես անցնում դառնում էր իր ամբողջ ընտանեկան կեանքը, որ այնպէս լի էր վառ, ջերմ ուրախութիւններով և որը վերջացաւ այնպիսի անակնկալ, ողբերգական մահով: Արքայադուստրը նմանում է թագուհուն իր գեղանի, աշխոյժ շարժ ու ձևով, գլխի ազատ համարձակ շարժումներով: Արքայադուստրը նման է թագուհուն իր չքնաղ, սիգապանծ բերանի նուրբ գծագրերով և վերջապէս իր սքանչելի բուն «Ֆրանսիական» ժպիտով, որ միշտ փայլում է նրա դէմքի վրայ, երբ արագ հայեացք է նետում լուսամուտի կողմը և համբուրելու համար իր փոքրիկ ձեռքը մեկնում որևէ փառահեղ իշխանի:

Բայց մանկական կարկաչուն ծիծաղը վերդովում էր թագաւորին, իսկ պայծառ արևը կարծես անգթօրէն ծիծաղելիս լինէր նրա տանջանքների վրայ. առաւօտեան յստակ օդում թագաւորը զգում էր հազիւ զգացուող հաճելի բուրմունքն այն նիւթերի, որ գործ են ածւում գմուսման ժամանակ: Ո՞վ գիտէ, գուցէ միայն թւում էր նրան: Ահա նա ձեռքերի մէջ առաւ դէմքը, և երբ արքայադուստրը կրկին անգամ նայեց լուսամուտի կողմը, տեսաւ, որ վարագոյրները քաշած են, իսկ թագաւորը չկայ:

Արքայադուստրը դժգոհութիւնից թոթուեց

ուսերը. գոնէ ծննդեան տարեդարձը իր հետ անց կացնէր նա: Հօ չի կարելի շարունակ զբաղուել այդ զգուշի պետական գործերով: Երևի նա գնացել է այն Առաջ մատուռը, որտեղ մշտապէս մոմեր են վառած և ուր երբէք թոյլ չեն տալիս, որ մտնի ինքը: Եւ ռոտեղից յիշեց նա իր մռայլ մատուռը, երբ այսպէս պայծառ լոյս է սփռում արևը ու այսպէս երջանիկ, այսպէս ուրախ են ամենքը: Ախր նա կըզրկուի ոչ միայն մարիօնետների¹⁾ ներկայացումից և միւս հրաշալի հանդէսներից, այլ նոյն իսկ խաղալիքային ցլամարտից, որի համար արդէն հրաւեր էին կարդում հնչուող փողերը: Հօրեղբայրն ու Մեծ Ինկիզիտօրը անհամեմատ աւելի ուշադիր են դէպի իրեն: Ահա նրանք դուրս եկան տէրրաս և սիրալիր բարևում են իրեն: Եւ արքայադուստրը իր գեղեցիկ գլխիկը բարձր պահելով բռնում է Դոն Պեդրօի ձեռքը և կամացուկ իջնում աստիճաններով դէպի կարմիր մետաքսէ երկարածիգ տաղաւարը, որ զարկուած է այգու այն ծայրում: Նրանց յետևից գալիս են միւս երեխաները՝ իրենց ծագման բարձրութեան համեմատ, առջևից ամենահին տոհմերի զաւակներն են գընում:

Արքայադուստրին ընդ առաջ դուրս եկաւ

¹⁾ Լարաւոր, զսպանակաւոր շարժուն տիկնիկներ թատերական խաղերի համար յարմարեցրած: Ծան. հայ թարգմ.

ցլամարտիկների զգեստներ հագած տղաների մի խումբ: Կոմս Տիէրա-Նուովան, տասնուչորս տարեկան մի չքնաղ պատանի, ողջունեց արքայադուստրին Իսպանիայի ասպետի ու վսեմ ազնուականի բնատուր գեղանիութեամբ և առաջնորդեց նրան դէպի մարտադաշտի առաջ գտնուող բարձրաւանդակը, ուր փրդոսկրէ ոսկէկուռ մի մեծ բազկաթոռ էր դրուած: Նրա շուրջը տեղաւորուեցին երեխաները, մեծ հովհարները շարժելով և իրար հետ կամացուկ խօսելով: Դոն Պեդրօն ու Մեծ Ինկիզիտօրը ժպիտն երեսին կանգնեցին դռան մէջ: Մինչև անգամ դքսուհին, որ «աւագ սենեկաւետուհու» պաշտօն էր վարում պալատում, մի նիհար, սուր դիմագծերով տիկին, դեղին ժանեակներով զարդարուած, մինչև անգամ նա իր սովորական ժանգ տեսքը չունի այսօր: Նրա կնճռոտ դէմքի վրայ հազիւ նշմարելի սառը ժպիտ է խաղում, որից ծոմուում են նրա գունատ բարակ շրթունքները:

Ցլամարտն իսկապէս շատ յաջող անցաւ. արքայադուստրը այս աւելի հաւանեց, քան այն իսկական ցլամարտը, որ իրեն ցոյց էին տուել Սէլիլիէյում, երբ Պարմացի դուքսը հիւր էր իր հօր մօտ: Ցլամարտիկ տղաներից մի քանիսը փայլում էին շքեղ ծածկոցներով զարդարուած խաղալիք ձիերի վրայ. նրանք ճօճում էին պայծառ ժապաւէնների երփներանգ փնջերով

զարդարուած երկար նիզակները. միւսները հետեակ էին, նրանք ցլի առաջ փողփողում էին վառ կարմիր ուսնոցները և ճարպիկ կերպով ցատկում պատնէշի վրայով, հէնց որ կենդանին յարձակում էր գործում իրենց վրայ: Իսկ ինքը ցուլը բոլորովին նման էր իսկականին, թէպէտ և սարքուած էր կաշուով պատած ուռի ճիպոտներով և մի-մի անգամ էլ յամառօրէն քայլում էր յետևի թաթերի վրայ, մի բան որ երբէք չի անի իսկական ցուլը: Այնուամենայնիւ հըրաշալի կերպով պաշտպանւում էր նա, և երեսանները ոգևորուելով կանգնում էին նստաւանների վրայ, ծածանում էին ժանեակաւոր թաշկինակները ու աղաղակում. «կեցցէ ցուլը, կեցցէ ցուլը», իսկ և իսկ մեծերի նման, խելացի կերպով: Վերջապէս երկարատև կռուից յետոյ, երբ ձիերից շատերը խոցուած էին կարէվէր, իսկ ձիաւորները թամբերի վրայից ընկած, կոմս Տիէրա Նուովան յաջողեց չոքեցնել ցլին. իսկ երբ արքայադուստրը թոյլ տուաւ վերջին հարուածը հասցնել, նա այնպիսի թափով մխեց փայտէ սուրը ցլի պարանոցի մէջ, որ գլուխն անմիջապէս թրոցրեց, և տեղը դուրս ցցուեց կոմս դը-Լօռնի, Մադրիդի ֆրանսիական դեսպանի որդու ժպտուն դէմքը: Այնուհետև մարտադաշտը մաքրեցին որոտընդոստ ծափահարութիւնների տակ. դեղնաւուն-սև զգեստ հագին երկու արար

մանկլաւիկներ հանդիսաւոր կերպով դուրս տարան ընկած ձիերի դիակները: Տեղի ունեցաւ փոքրիկ ընդմիջում, որի ընթացքում ֆրանսիացի մի լարախաղաց վարժութիւններ էր անում պարանի վրայ: Այնուհետև յատուկ այդ օրուայ համար շինած փոքրիկ թատրոնի բեմի վրայ, մի քանի իտալական մարիօնետներ նուագեցին կլասիք «Սօֆօնիսթա» ողբերգութիւնը: Այնքան գեղեցիկ էին նուագում նրանք, այնպէս բնական էին նրանց շարժուածքները, որ ներկայացումը վերջանալիս արքայադստրի աչերը արցունքով լցուեցին: Միւս երեխաներն ուղղակի սկսեցին լաց լինել և նրանց հագիւ հազ կարողացան կօնֆէտներով հանգրստացնել:

Ապա հանդէս եկաւ մի աֆրիկական կախարդ. նա բերեց մի մեծ կողով վրան կարմիր շոր գցած ու դրաւ մարտադաշտի մէջտեղը, գլխի փաթթոցից հանեց եղեգնէ մի ծիծաղաշարժ շուի և սկսեց նուագել: Մի քանի րոպէից ծածկոցը շարժուեց և հետզհետէ աւելի զիլ հնչուող երաժշտութեան նուագների ներքոյ երկու կանաչաւուն-ոսկէգոյն օձիկներ ծածկոցի տակից դուրս հանեցին իրենց սուր գլխիկները և սկսեցին կամաց-կամաց բարձրանալ. երաժշտութեան նուագակցութեամբ նրանք ոլոր-մոլոր ծռմուռում էին իրենց մարմինները, ասես ջրի մուռներ լինէին վազկան ջրի մէջ բուսած:

Բայց երեխաները, երևի, նրանց բժաւոր գլխիկներին ու սլաքաձև լեզուակներին վախեցած, այնքան էլ չհաւանեցին այդ խաղը. նրանք աւելի ուրախացան, երբ կախարդը միշտ փոքրիկ նարնջի ծառիկ բուսցրեց աւազից. ծառիկի վրայ անմիջապէս բացուեցին սպիտակ գեղեցիկ ծաղիկներ, իսկ նրանք էլ մի ալնթարթում դարձան իսկական նարինջներ:

Բայց երեխաների ուրախութեան ու հիացումին չափ ու սահման չկար, երբ կախարդը մի աղջկայ ձեռքից հովհարը վերցնելով կապոյտ թռչուն դարձրեց, և թռչունն սկսեց երգելով թռչել տաղաւարի մէջ:

Այնուհետև մարտադաշտի վրայ երևացին գեղեցիկ եգիպտացիներ (այն ժամանակ այդպէս էին անուանում գնչուներին): Նրանք ծալապատիկ նստելով, շրջան կազմեցին և սկսեցին քնքշօրէն նուագել, նուագում էին, հետն էլ կիսաձայն ինչ որ ցնորական եղանակ երգում և նուագի տակտով ճօճւում. նրանք ուղղակի յափշտակուեցին սիրուն արքայազստրով, որը բազկաթռի մէջքին յենուած, հովհարի տակից իրենց էր ուղղել կապոյտ, խոշոր աչերը: Նրանք այնպէս քրնքուշ էին նուագում իրենց մեղմիկ եղանակը, որ երկար սուր եղունգները համարեա չէին հպւում գործիքի լարերին. ապա հետզհետէ սկսեցին խոնարհել գլուխները ասես թէ քնելու էին պատ-

րաստւում: Յանկարծ լսուեց նրանց գիլ ճիչը, երեխաները ցնցուեցին վախից, իսկ Դոն Պեդրօն ձեռքը ձգեց դաշոյնի ագատէ կոթին. նուագածուները վեր թռան և սկսեցին կատաղի պարել մարտադաշտում, ծնծղաները զարկելով և վայրի սիրոյ երգ ասելով իրենց տարօրինակ կոկորդային լեզուով: Ապա յանկարծակի գետին փռուեցին ու անշարժացան: Միայն լարերի մարող նուագներն էին հնչւում լռութեան մէջ: Այս պարը մի քանի անգամ կրկնելով, վեր կացան, գնացին. բայց շուտով վերադարձան սրճագոյն բրդոտ արջ քաշ տալով իրենց յետեւից և մի քանի հատ էլ բերբերիական փոքրիկ կապիկ նստեցրած ուսերին: Արջը ծանր ու մեծ կանգնում էր գլխի վայր, իսկ ձեռնասուն կապիկները զանազան ծիծաղաշարժ վարժութիւններ էին կատարում երկու փոքրիկ գնչուների հետ միասին—ինչպէս երևում է կապիկները պատկանում էին այդ փոքրիկ գնչու տղաներին. կապիկները մենամարտում էին փոքրիկ սրերով, հրացան էին արձակում և քայլում իրար յետեւից իսկ և իսկ թագաւորի թիկնապահների նման:

Գնչուները սաստիկ դուր եկան բոլորին:

Բայց այդ ցերեկոյթի ամենաուշագրաւ տեսարանը անպայման փոքրիկ թզուկի պարերն էին կազմում: Երբ նա մարտադաշտ դուրս եկաւ ծուռ ու մուռ ոտիկները քաշ տա-

լով ու մեծ, այլանդակ գլուխը այս ու այն կողմ ճօճելով, երեխաներն սկսեցին ուրախ-ուրախ հռնալ: Արքայադստրի բարձրաձայն ծիծաղի առիթով աւագ սենեկապետուհին մինչև իսկ կարևոր համարեց նկատել, որ թէպէտ Իսպանիայում շատ անգամ տեղի են ունեցել այնպիսի դէպքեր, երբ թագուհիները լաց են եղել իրենց համահաւասար անձերի շրջանում, բայց երբէք չի պատահել, որ արքայադուստրը այդ աստիճան ուրախանար ծագումով իրենից ցածր կանգնած մարդկանց առաջ:

Բայց թզուկն իսկապէս մի ուրիշ տեսակ բան էր. մինչև իսկ իսպանական պալատը, որ միշտ աչքի է ընկել իր անսովոր հակումով դէպի այն ամենը, ինչ որ սոսկալի է, երբէք այդպիսի օտարոտի փոքրիկ հրէշ չէր տեսած: Բացի այդ թզուկի երևալը կատարեալ նորութիւն էր պալատում: Նրկու պալատական որս անելիս պատահամբ գտել էին նրան քաղաքի շուրջը գտնուող խցանափայտի անտառի մի խուլ անկիւնում վազվզելիս: Թզուկին բռնել բերել էին պալատ, որպէս մի անակնկալ արքայադստրի համար:

Նրա հայրը, որ մի խեղճ ածխարար էր, չափազանց ուրախ էր այդպիսի այլանդակ, միանգամայն անպէտք զաւակից ազատուելու համար: Բայց ամենածիծաղելին այն էր, որ թզուկն ամենևին չէր զգում իր ծիծաղաշարժ

լինելը: Ըստ երևոյթին նա կատարելապէս զոհ էր և զուարթ: Նա ծիծաղում էր նոյնքան անհոգ և ուրախ, որքան երեխաները. ամեն անգամ պարը վերջացնելուց յետոյ նա մի անսովոր կերպով բարևում էր երեխաներին՝ ժպտալով ու գլուխ տալով, կարծես թէ ոչ մի բանով տարբերուելիս չլինէր նրանցից և փոքրիկ անճոռնի արարած չլինէր, բնութեան բմահաճոյքով աշխարհ եկած, իբրև ծաղր ու ծանակի առարկայ ուրիշների համար: Արքայադուստրը ուղղակի խելահան արաւ թզուկին: Նա արքայադստրից չէր հեռացնում աչքը և կարծես թէ միմիայն նրա համար էր պարում: Պարահանդէսի վերջը, արքայադուստրը կամենալով պալատական սէզ տիկիներին նմանուել, հանեց սքանչելի սպիտակ վարդը իր մագերից և թուփիչ ժպիտով նետեց թզուկին—նրան ծաղրելու, իսկ սենեկապետուհուն բարկացնելու նպատակով: Թզուկը լուրջ ընդունեց այդ և տարաւ իր բորբոքուած շրթունքներին սեղմեց ծաղիկը. նրա աչքերը փայլում էին ուրախութիւնից, լայն, մինչև ականջները հասնող ժպիտն երեսին՝ ձեռքը սեղմեց կրծքին ու մի ծունկի վրայ եկաւ արքայադստրի առջև: Այստեղ արդէն վերջնապէս անհետացաւ արքայադստրի լրջութիւնը: Թզուկի գնալուց յետոյ նա Դոն Պեդրօին յայտնեց իր ցանկութիւնը պարը անմիջապէս կրկնելու մասին: Բայց սենեկապետու-

հին պատճառ բռնելով թէ շոգ է, յայտարարեց, որ արքայադուստրը իսկոյն պէտք է ուղևորուի պալատ, որտեղ նրա համար ճոխ նախաճաշ է պատրաստուած շնորհաւորական տորտով, որի վրայ գտնուում են՝ նրա ազգանունը սկզբնատառերը երփներանգ շաքարից, և մի գեղեցիկ արծաթէ դրօշակ էլ վերեւից։ Արքայադուստրը վսեմօրէն վեր կացաւ, հրամայեց, որ թղուկն իր պարերը նախաճաշից յետոյ կրկնի, ապա շնորհակալութիւն յայտնեց կոմս Տիէրա Նոլովային սքանչելի ընդունելութեան համար ու գնաց պալատ։ Նրան հետեցին մանուկները նոյն կարգով, ինչպէս որ եկել էին։

Թղուկն, երբ իմացաւ, որ արքայադստրի յատուկ ցանկութեամբ ինքը պէտք է վերստին պարի, այն աստիճան ուրախացաւ, որ վազեց պարտէզ և ծիծաղաշարժ հիացման մէջ սկսեց թռչկոտել ամենաօտարոտի ու անվայել ձևով, շուտ-շուտ էլ համբոյրներ դրօշմելով սպիտակ վարդի վրայ։

Ծաղիկները խիստ վիրաւորուեցին, երբ տեսան որ իրենց չքնաղ բնակավայրը յանդուգն արշաւանքի է ենթարկուած։ Նրանք չէին կարող բարձրաձայն իրենց զայրոյթը չարտայայտել թղուկի թռչկոտելն ու ծիծաղելի շարժումաճքները տեսնելով։

— Զափից դուրս անճոռնի է նա ու չպէտք է թոյլ տանք զուարճանալ այնտեղ, ուր մենք

ենք գտնուում,— բացականչեցին կակաչները։

— Պէտք է խաշխաշի հիւթով արբեցնել, որ յաւիտեանս քնած մնայ, չզարթնի,— բարկութիւնից կարմրատակած ասին կարմիր շուշանները։

— Ի՞նչ այլանդակն է,— ֆշշաց կողին (կակտուսը),— ի՞նչ գարշելի արարած է, մի գլխին նայեցէք՝ ամենեկին չի համապատասխանում ոտներին։ Գիտէ՞ք ինչ— ես զգում եմ, որ փշերս բիզ-բիզ են կանգնում նրան տեսնելիս, իսկ եթէ յանդգնի ինձ մօտենալ, բոլոր փշերովս կը ծակծկեմ նրան։

— Լաւագոյն ծաղիկս համարձակւում է ձեռքին բռնել, — բացականչեց սպիտակ վարդի թուփը։— Այդ ծաղիկը ես եմ նուիրել արքայադստրին ծննդեան տարեդարձի առիթով, իսկ այս հրէշը գողացել է նրանից։— Ու սպիտակ վարդի թուփը բարակ ձայնով սկսեց կանչել՝ Գո՛ղ, գո՛ղ, գո՛ղ։

Թռչուններն էին միայն որ սիրում էին թղուկին։ Նրանք քանի-քանի անգամ տեսել էին թղուկին անտառի մէջ էլֆի*) պէս վազ-վզելիս, երբ նա ընկնում էր օդում թռչող տերևների յետեւից։ Քանի-քանի անգամ տեսել էին նրան սկիւռներին ընկոյզով կերակրելիս հինաւուրց կաղնու փշակում կուչ եկած։

*) Էլֆ — կէս մարդկային, կէս աստուածային առասպելական թղուկ։

Թռչունները չէին գարշում թզուկի ալյան-
դակութիւնից: Չէ՞ որ սոխակն էլ գեղեցիկ չէր
արտաբուստ, բայց այնպէս սքանչելի դալալ-
լում էր մեղմ գիշերներին, որ ինքը լուսինը
կանգ առնում ականջ էր դնում նրա գեղգե-
ղանքին: Բացի դրանից թզուկը միշտ սիրալիր
էր դէպի թռչունները և վերջին ցրտաշունչ
ձմեռը, երբ ծառերի վրայ ոչ մի հատապտուղ
չէր մնացել, գետինն էլ սառել պնդացել էր եր-
կաթի նման, իսկ գայլերը քաղցի ձեռից գալիս
հասնում էին մինչև քաղաքային դռները,—
թզուկը չէր մոռանում իրենց և, ինչքան էլ որ
աղքատիկ լինէր իր ճաշը, նա միշտ բաժին էր
հանում իր սև հացից:

Ահա թէ ինչու նրանք թռթռում պտտում
էին թզուկի գլխին անդադար ծլւլալով և իրենց
թևիկները համարեա նրա այտերին հպելով:
Թզուկը ուրախութիւնից էլ չհամբերեց, ցոյց
տուաւ նրանց իր չքնաղ վարդը ասելով, որ ինքը
արքայազուստրն է նուիրել իրեն ի նշան սիրոյ:

Թռչունները բան չհասկացան նրա ասա-
ծից, բայց դա իհարկէ ոչ մի նշանակութիւն
չունէր:

Մողէսներն էլ շատ էին հաւանում նրան:
Ամեն անգամ, երբ թզուկը թռչկոտելուց յոգ-
նած ընկնում էր կանաչի վրայ, նրանք ցատ-
կոտում վազվզում էին շուրջը, որ զուարճացնեն
նրան:—Ամեն արարած հօ չի կարող մողէսնե-

րիս նման գեղեցիկ լինել,—ասում էին նրանք,—
չի կարելի այդպիսի մեծամեծ պահանջներ
անել: Եւ վերջապէս աչքդ որ փակես ու վրան
չնայես, այն ժամանակ ամենևին այնպէս ալյան-
դակ չի երևայ նա:

Մողէսների ու թռչունների վարմունքը ուղ-
ղակի կատաղեցրեց ծաղիկներին:—Պարզ երևում
է,—ասում էին նրանք,—թէ որքան գոեհկաց-
նում է այս մշտական ծլւլոցն ու թռչկոտելը:
Մեզ պէս կարգին կըթութիւն ստացած էակ-
ները միշտ միևնոյն տեղն են մնում: Ո՞վ է տե-
սել մեզ արդեօք շաւիղներում վազվզելիս, կամ
խելագարի պէս ծղրիտների յետևից ընկած նը-
րանց որսալիս: Ու ծաղիկները հպարտ-հպարտ
վեր ցցեցին իրենց գլխիկները: Բայց նրանց
բարկութեանը էլ չափ ու սահման չկար, երբ
տեսան, որ թզուկը վերկացաւ կանաչի վրայից
ու քայլերն ուղղեց դէպի պալատը:

—Պէտք է բռնես ցմահ բանտը ձգես,—
զայրացած ասում էին ծաղիկները:—Մի նրա
սապատին, մի նրա ծուռումուռ ոտքերին նա-
յեցէք է,—հեգնում էին նրանք:

Իսկ թզուկը ամենևին չէր նկատում այդ:
Նա շատ էր սիրում և՛ մողէսներին և թռչուն-
ներին, իսկ ծաղիկները հօ, նրա կարծիքով, աշ-
խարհիս ամենաչքնաղ արարածներն էին ար-
քայադստրից յետոյ:

Արքայազնւստը... Ահ, բոլորովին ուրիշ

բան է արքայադուստրը, չէ՞ որ նա է նուիրել իրեն հրաշագեղ սպիտակ վարդը և բացի դրանից սիրում էլ է իրեն: Թզուկը սաստիկ ուզում էր դարձեալ նրա հետ լինել: Արքայադուստրը իր աջ կողմը կընստեցնի իրեն ու կըժպտայ, իսկ ինքը երբէք մենակ չի թողնի նրան: Նրանք երկուսով կըխաղան ամեն տեսակ խաղեր, նա զանազան արտակարգ բաներ կըսովորեցնի արքայադուստրին. ճիշտ է, թէպէտ ոչ մի ժամանակ պալատ չի տեսել, բայց շատ ու շատ զարմանալի գուարճալիքներ գիտի նա: Եղեգնից վանդակներ է շինում երգող ծղրիտների համար, բամբուկի երկար ձողերից շուխներ է պատրաստում ու նուագում, Պանը *) ուղղակի զմայլում է այդ նուագներով: Նրան ծանօթ է իւրաքանչիւր թռչունի ձայնը և նա հրապուրելով կարող է դէպի իրեն քաշել սարեակլին ծառի վրայից, արագիլին ճահճի միջից: Նա կարողանում է տարբերել ամեն մի գազանի ոտնատեղը և գտնել նապաստակին նրա թաթիկների թեթև հետքով, իսկ վարագին՝ կոխոտած տերևներով: Նա գիտէ քամու բոլոր պարերը—աշնանային սրընթաց պարը ծիրանի զգեստով, կապույտ մաշիկներով օդային պարը դաշտերում. ճրմեռային պարը ձիւնէ ճերմակ ծաղիկներով և պտղատու ծառերի վրայ ծաղկաթերթերի պարը

*) Անտառի ոգի կամ աստուած:

Ծան. հայ թարգմ.

գարունքին: Նրան յայտնի է, թէ վայրի աղաւնիները որտեղ են շինում իրենց բոյնը, և մի օր, երբ մատղաշ աղաւնիների մի զոյգ որսորդի ցանցի մէջ էր ընկել, թզուկը վեր առաւ նրանց և պահում էր կտրած ուռնու փշակում շինած բոյնի մէջ: Թռչունները բոլորովին ընտելացել էին իրեն և ամեն առաւօտ գալիս էին նրա ձեռքից կուտ ուտելու. այդ աղաւնիներին անկասկած շատ կըհաւանի արքայադուստրը: Նրան դուր կըգան նաև խիտ պտերների մէջ ցատկոտող ճագարները, այլ և գորշագոյն ճայերը սև կտուցներով, արագ կծկուող փշոտ ոգնիները, ծանր ու մեծ կրիաները, որոնք քայլում են դանդաղօրէն, գլուխները ճօճելով ու մատղաշ տերևներ կըծելով: Ո՛չ, արքայադուստրը անպատճառ պէտք է հիւր գայ իրեն մօտ:

Իր սեփական փոքրիկ անկողինը կըտայ նրան և ամբողջ գիշեր կըհսկի պատուհանի տակ, որ վայրի գազանները չյարձակուեն արքայադուստրի վրայ, իսկ քաղցած գայլերը շատ չմօտենան հիւղին: Լուսաբացին կըբաղխի փեղկերը, կըզարթեցնի նրան, և երկուսով ամբողջ օր կըպարեն անտառում: Ի՞նչպէս կարելի է այնտեղ ձանձրանալ: Երբեմն եպիսկոպոս է անցնում սպիտակ ջորու վրայ նստած, պատկերազարդ գիրք կարդալով. երբեմն որսորդներ են անցնում կանաչ թաւշէ գլխարկներով ու եղջերուներու բաճկոններով, նրանց ձեռքերին փեղոյրածածկ բազէներ

են նստած լինում: Այգեկուծի ժամանակ գինի ճմլողներ են գալիս ձեռքերն ու ոտքերը կարմիր հիւթի բծերով ծածկուած. նրանց գլուխները զարդարուած են լինում փայլուն բաղեղի պսակներով, իսկ ձեռքին տկճոր են ունենում բռնած կաթկթող գինիով: Այդպէս է ցերեկը: Իսկ գիշերը ածխարարները մեծ խարոյկների շուրջը նստոտած, դիտում են, թէ ինչպէս կրակի մէջ այրւում է ցախը և հետն էլ շագանակ են բովում: Ծշմարիտ որ տեսնելու շատ բան կայ անտառում: Իսկ երբ արքայադուստրը կըյոգնի, կակուղ մամուռի անկողին կըգտնի նրա համար և կամ կառնի ձեռքի վրայ կըտանի նրան, թէ պէտ ինքը կարճահասակ է (այդ բանը նա գիտէ), բայց սաստիկ ուժով է: Լօշտակի կարմիր պտուղներից մանեակ կըշինի նրա համար. այդ հատապտուղները ի՞նչով են պակաս նրա զգեստի վրայ գտնուող սպիտակ մանրիկ գնդակներից. իսկ եթէ մանեակը ձանձրացնի նրան, թող դէն ձգի. մի ուրիշ, աւելի հետաքրքրական բան կըճարի նրա համար: Յօղաթաթախ կաղինների ու պուտների բաժակներ կըժողովի և փոքրիկ լուսատուիկներ կըբռնի նրա համար. աստղիկների պէս կըփալփեն այդ լուսատուիկները նրա բաց ոսկէգոյն մազերի մէջ:

— Բայց զրտեղ է արքայադուստրը, — հարցրեց նա սպիտակ ծաղկին. սպիտակ ծաղիկը պատասխան չտուաւ նրան:

Կարծես թէ բնած լինէր ամբողջ պալատը. բոլոր անփեղկ պատուհանները ծածկուած էին ծանր վարագոյրներով, այնպէս որ օրուայ լոյսը չէր կարող ներս թափանցել: Թղուկն ուզում էր պալատ մտնել, նա այս ու այն կողմ ընկաւ և վերջապէս նկատեց, որ մի փոքրիկ դռնակ բաց է մնացել, ներս վազեց ու մտաւ մի ջքեղ դահլիճ: — Անշուշտ, այս դահլիճը անտառից էլ գեղեցիկ է, — վախով մտածում էր նա: Ամբողջ դահլիճը շողշողում էր ոսկու պէս, իսկ յատակը սալարկած էր կանոնաւոր նախշեր կազմող գունաւոր շերտաքարով: Բայց արքայադուստրը չկար: Միայն յասպիսէ պատուհանդանների վրայ դրած մի քանի գեղեցիկ սպիտակ անդրիններ տարօրինակ կերպով ժրպտալով տխուր նայում էին նրան իրենց անբիւր աչքերով:

Մի պատից սև թաւշէ վարագոյր էր կախուած, վրան ասղնեգործած էին արեգակներ ու աստղեր՝ դա թագաւորի սիրած գոյնն էր ու նրա սիրելի խորհրդանշանը: Գուցէ այդ վարագոյրի յետնն է արքայադուստրը: Պէտք է տեսնել: Նա կամացուկ մօտենալով բարձրացրեց վարագոյրը: Ո՛չ, այնտեղ երևում էր մի ուրիշ սենեակ, որը աւելի գեղեցիկ էր թւում թղուկին, բան նախընթացը: Պատերը պաստառած էին կանաչ լաթով, իսկ վրան նկարուած էին որսի տեսարաններ. այդ պատկերները

նկարել էր Ֆլամանդացի մի նկարիչ, մօտ եօթը տարի աշխատելով նրանց վրայ: Այստեղ երբեմն ապրում էր Իօհան Թագաւորը, որ շատ որսասէր մի անձնաւորութիւն էր:

Թղուկը ապուշ կտրած նայում էր դէս-դէն, վախենում էր առաջ գնալ: Այս տարօրինակ լուռ որսորդները, որ այնքան սրընթաց ու այնպէս անաղմուկ արշաւում էին երկարածիգ ծառուղիների միջով, կարծես այն սոսկալի ուրուականները լինէին, որոնց մասին պատմում էին ածխարարները, թէ նրանք ուշ գիշերն են որսի դուրս գալիս և մարդու հանդիպելով եղջերու է դարձնում նրան ու ընկնում յետևից: Բայց չքնաղ արքայադստրին մտաբերելով քաջաւերուեց նա և փափագում էր մեն-մենակ տեսնել նրան ու ասել, որ ինքն էլ սիրում է փոխադարձաբար: Սակայն գուցէ հետևեալ սենեակումն է նա:

Վազեց արաբական կակուղ գորգերի վրայով ու բաց արաւ դուռը: Այստեղ էլ չկար արքայադուստրը՝ սենեակը բոլորովին ամայի էր:

Սա գահական դահլիճն էր Թագաւորի անձնական ունկնդրութիւնների համար. Թագաւորը այդտեղ էր ընդունում օտար երկիրների դեսպաններին, այն էլ շատ սակաւ: Դահլիճի պատերը պատած էին Կորդովայի կաշուով, սպիտակ նախշուած սևաներկ առաստաղից կախ-

ուած էր մի մեծ երեք հարիւր մոմանոց ջահ: Գահոյքը դրուած էր ոսկեթել դիպակէ ահագին ամպովանու տակ, ուր կախուած էր կաստիլիական մարգարտակուռ տոհմանիշը՝ առիւծներ ու աշտարակներ: Գահոյքի վրայ սև թաւշէ ծածկոց կար գցած, վրան կարած էին արծաթէ կակաչներ, իսկ ծածկոցի բոլորքը արծաթից էր՝ մարգարիտներով կարած:

Բայց այս շքեղութիւնը տպաւորութիւն չէր գործում թղուկի վրայ: Եթէ ամպհովանու բոլոր թանգագին քարերը խոստանային իրեն, այնուամենայնիւ նա իր վարդը չէր տայ փոխարէն, և մի հատիկ ծաղկաթերթն անգամ չէր զիջի նա, եթէ նոյն իսկ Թագաւորական զահը տային իրեն: Թղուկը մի փափագ ունէր միայն, նա ուզում էր արքայադստրին տեսնել մինչև տաղաւար վերադառնալը, որպէսզի անտառ հրաւիրէր նրան պարերը վերջանալուց յետոյ: Պալատի սենեակներում օդը այնպէս ծանր ու խեղդուած է, իսկ անտառում ազատ փչում է քամին և արևի ճառագայթների ոսկէ ձեռքերը թափանցում են դողդոջուն սաղարթների միջով: Գուցէ անտառի ծաղիկները այնպէս շքեղ չեն, ինչպէս այստեղ, պարտէզում, բայց դրա փոխարէն նրանք աւելի բուրավետ են. այնտեղ յակինթներ կան, որ գարունքին ծիրանի գորգի պէս սփռւում են կանաչով ծածկուած խոնաւ բարձրաւանդակների ու բը-

լուրները վրայ. կաղնիների հանգուցաւոր արմատների արանքներում փունջ-փունջ բանում են դեղին ձնծաղիկները. պայծառ կանթեղխոտ, կապտաչեայ բերենիկէ, ոսկէփայլ ու մանիշակագոյն լալազարներ էլ կան հոտոտ ու սիրուն: Կաղնու ճիւղերից կախկիտուած են մոխրագոյն փշփշուկներ, մատնետունկը կռացել է մեղուներով լի իր բծաւոր բաժակների ծանրութեան տակ. շագանակի ծառերը ծաղկում են սպիտակ աստղիկների բուրգերի նման, իսկ մասրին փալ-փլում գեղեցիկ գունատ լուսնեակների պէս: Պարզ է, որ արքայազուստը կերթայ իրեն հետ. պէտք է միայն գտնել նրան: Նա իր հետ կուղեւորուի դէպի այն գեղեցիկ անտառը, և թզուկը նրան օրն ի բուն կըզուարճացնի իր պարերով: Այդ մտքի վրայ ուրախութեան կայծ է շողում թզուկի աչքերում, և նա դիմում է դէպի հետեւալ սենեակը:

Սա արդէն բոլոր սենեակներից ամենից աւելի փայլունն էր ու սքանչելին: Պատերը պատառած էին նուրբ վարդագոյն կերպասով, վրան գործուած էին թռչուններ ու արծաթէ հիւսքանշ ծաղիկներ: Ամբողջ արդ ու զարդը կուռ արծաթից էր և ներկայացնում էր մի հիանալի ծաղկէշղթայ թռչող ամուրներով զարդարուած: Երկու մեծ հրակալներ, որոնց վրայ թութակներ ու սիրամարգեր կային ասղնեգործած, դրուած էին բուխարիների առաջ. իսկ ծովի ալիքների

գոյն ունեցող եղնաքարից շինուած յատակը, կարծես գնում կորչում էր ծաւալուող անհունի մէջ: Եւ թզուկը մենակ չէր այդտեղ: Սենեակի հեռաւոր անկիւնում, դռնից ընկած ստուերում նա նկատեց, մի փոքրիկ կերպարանք, որ իրեն էր նայում: Սիրտը սկսեց տրոփալ, ցնծալից մի ճիշ պոռթկաց նրա կրծքից և նա առաջ անցաւ այն լուսավառ սենեակի միջով: Կերպարանքն էլ սկսեց գալ իրեն ընդառաջ, այնպէս որ թզուկն արդէն պարզ ու որոշ տեսնում էր նրան:

Արքայազուստըն է արդեօք... Օ՛, ո՛չ: Դա մի խրտուիլակ է, աւելի այլանդակ, քան ինքը տեսել է երբ և իցէ՝ մարմնի կազմուածքով նման չէ միւս մարդկանց, սապատող է, ծռռուած ոտներով, ահազին ճոճուող գլխով ու սև-սև մազերի բաշով: Թզուկը կնճռեց ճակատը—նոյնն արաւ այլանդակը: Նա ծիծաղեց, իսկոյն և եթ ծիծաղեց նաև այն հրէշը և նոյն շարժումն արաւ ձեռքով, ինչ որ ինքը: Նա ծաղրելով գլուխ տուաւ հրէշին և նոյնպիսի պատասխան ստացաւ նրանից: Թզուկը գնաց նրան ընդառաջ, խրտուիլակն էլ նոյնն արաւ, հետեւելով նրա իւրաքանչիւր քայլին, կանգ առնելով նրա հետ միաժամանակ: Յուզուած առաջ վազեց նա, ձեռքը ձգած և ահա այն աճոռնիի սառցանման ցուրտ ձեռքը հպուեց իր ձեռքին: Նա սարսափահար քաշ դրեց ձեռքը—հրէշն էլ նոյնպէս: Նա աշխա-

տում էր առաջ գնալ, բայց ինչ որ ողորկ ու պինդ բան արգելք էր հանդիսանում: Այժմ արդէն բոլորովին իր առաջն էր այն խրտուիլակի դէմքը, նայեց ուշադրութեամբ, կարծես թէ երկիւղից այլանդակուած լինէր հրէշի դէմքը: Թողուկը յետ գցեց աչքերի վրայ թափուած մազերը—հրէշն էլ ճիշտ միկնոյնն արաւ: Խրտուիլակից նրան—խրտուիլակն էլ հարուածեց նոյն ձևով. նա սկսեց դէմքը ծամածռել—նոյնպիսի ծամածռութիւններ էր անում նաև հրէշը: Նա ընկրկեց թափով, արագ յետ ցատկեց նաև հրէշը:

Այս ի՞նչ է: Նա մի փոքր մտածեց և ապա սկսեց ուշի ուշով դիտել սենեակը:

Զարմանալի էր. կարծես թէ բոլոր առարկաներն իրենց կրկնակին ունենային այս անտեսանելի, ջրի նման թափանցիկ պատի մէջ: Այո, նրա մէջ արտացոլուած էին բոլոր պատկերները, բոլոր աթոռները: Դռան մօտ խորշի մէջ դրուած ֆաւնը *) իր ճշգրիտ կրկնութիւնն ունէր այն պատի մէջ, իսկ արևի ճաճանչներով հեղեղուած արծաթէ վեներան **) ձեռքերը տարածել էր դէպի իրեն նման չքնաղ մի այլ վեներա:

*) Ֆաւն—դաշտերի ու անտառների տատուած. այստեղ—ֆաւնի արձանը:

Ծանօթ. հայ թարգմ.

**) վեներա—գեղեցկութեան ու սիրոյ աստուածուհի. այստեղ—վեներայի արձանը:

Ծանօթ. հայ թարգմ.

Գուցէ՞ արձագանքն էր այդ: Մի անգամ նա բարձրաձայն կանչում էր հովտում և արձագանքը բառ առ բառ պատասխանում էր նրան. կարող է արդեօք արձագանքը այնպէս անդրադարձնել առարկաներ, ինչպէս յետ է դարձնում ձայներ: Արդեօք կարող է նա ստեղծել ստուերների մի այնպիսի աշխարհ, որ իրականութեան ճշգրիտ պատճէնը լինի: Առարկաների ստուերները մի՞թէ գոյներ ունեն, մի՞թէ ապրում, շարժում են: Ձէ, չի կարող լինել...

Ու նա ցնցուեց յանկարծ, պոկեց իր կրծքից գեղեցիկ սպիտակ վարդը, շուռ եկաւ ու սկսեց համբուրել նրան: Հրէշն էլ ճիշտ իր նման սպիտակ վարդ ունէր բռնած: Նա նոյնպէս իր նման համբուրում էր վարդը ու սեղմում կրծքին՝ վայրենի ծամածռութիւններ անելով:

Թողուկը յանկարծ ամեն ինչ հասկացաւ... Հիասթափութեան սուր ճիչ արձակելով նա ընկաւ յատակի վրայ և սկսեց լալ: Ո՛հ, նա ինքն է այդպէս այլանդակ, սապատող, զգուելի տեսքով ու ծիծաղաշարժ. նա ինքն է այն խրտուիլակը, և երեխաները ծաղրել են իրեն, իսկ փոքրիկ արքայազուստը ծիծաղելիս է եղել իր այլանդակութեան, իր ծուռումուռ ոտների վրայ և ոչ թէ սիրել, հաւանել է իրեն: Ինչո՞ւ չթողին անտառի մէջ, որտեղ իր այլանդակութիւնը ցոյց տուող հայելիներ չկան: Ինչո՞ւ չսպանեց հայրն իրեն, որ ուրիշների ծաղր

ու ծանակի առարկայ չդառնար: Աղի արցունքներ էին քամւում աչքերից ու նա գլխում էր սպիտակ վարդը: Նոյնն էր անում նաև հրէշը յատակի վրայ, ցրիւ տալով սպիտակ ծաղկաթերթերը օդի մէջ: Նա սողում էր յատակի վրայ, իսկ երբ թզուկը նայեց նրան, տեսաւ որ դէմքը այլայլուած էր ցաւից, թըզուկը շուռ եկաւ, որ չտեսնի հրէշին և դէմքը ձեռքերի մէջ առաւ: Նա վիրաւոր գազանի պէս փորսոդ տալով դիմեց դէպի ստուերը և պառկեց այնտեղ ծանր հառաչելով:

Հէնց այդ ժամանակ ներս մտաւ արքայագուստը իր ընկերներով շրջապատուած: Տեսնելով որ անճոռնի թզուկը իր փոքրիկ բռունցքներով խփում է յատակին, տարօրինակ ու վայրենի ծամածռութիւններ անելով, երեխաները սկսեցին ուրախ-գուարթ հռհռալ, շրջապատեցին նրան ու սկսեցին դիտել:

—Նրա պարերը ծիծաղաշարժ էին, բայց խաղն աւելի գուարճալի է եղել,—ասաւ արքայագուստը:—Ճշմարիտ, նա կարող է մրցել մարիօնետների հետ, միայն թէ նրանց պէս բնական չէ սրա խաղը,—բացականչեց նա և ծափ տուաւ իր մեծ հովհարը շարժելով:

Բայց թզուկը չէր նայում նրանց, հետզհետէ մեղմանում էին նրա հառաչները, և յանկարծ տարօրինակ հառաչ արձակելով նա բռնեց կողքը: Ապա վայր ընկաւ ու անշարժացաւ:

—Հրաշալի է,—ասաւ արքայագուստը մի քիչ լռելուց յետոյ,—իսկ հիմա վեր կաց, մի քիչ պար արի ինձ համար:

—Հա, հա, հա,—աղաղակեցին մանուկները,—վեր կաց ու պար արի. չէ՞ որ դու գուարճալի ես աֆրիկական կապիկների պէս ու նրանցից աւելի ծիծաղաշարժ:

Բայց թզուկը դարձեալ լուռ էր:

Արքայագուստը ոտքը խփեց գետնին ու կանչեց հօրեղբօրը, որը սենեկապետի հետ միասին զբօսնում էր տէրրասի վրայ:

—Իմ ծիծաղաշարժ թզուկը կամակորուրթիւն է անում,—բացականչեց նա:—Վեր կացրէք, խնդրեմ, նրան ու հրամայեցէք, որ պար գայ իմ առաջ:

Իշխանները ժպտացին և կամաց մօտեցան մանուկներին: Դոն Պեդրօն կռացաւ ու ձեռնոցով թեթեւ տուաւ թզուկի այտին:

—Վեր կաց, պար արի, ա՛ թզուկ, վեր կաց, ասում էր նա:—Իսպանիայի և Հնդկաստանի Խնձանտան կամենում է, որ դու գուարճացնես իրեն:

Թզուկը մնաց անշարժ:

—Պէտք է վերակացուին կանչել,—անբաւական ձայնով ասաւ Դոն Պեդրօն ու գնաց դէպի տէրրաս: Իսկ սենեկապետը լուրջ դէմք ընդունած խոնարհուեց թզուկի վրայ և ձեռքը դրաւ նրա կրծքին: Մի բանի ըոպէից յետոյ

բարձրացաւ ու խորը գլուխ տալով ասաւ ար-
քայադատրին:

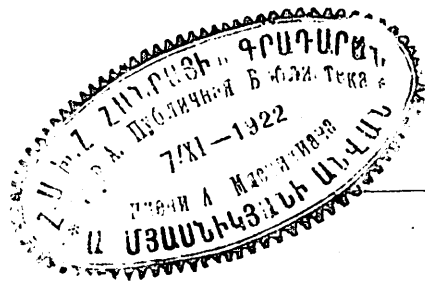
— Սիրուն արքայադուստր, ձեր զուարճալի
թզուկը այսուհետեւ էլ երբէք չի պարի: Շատ
ցաւալի է, որովհետեւ նրա այլանդակութիւնը
թագաւորին էլ կարող էր ուրախացնել:

— Ինչո՞ւ չի պարի այլեւ, — ծիծաղելով հարց-
րեց արքայադուստրը:

— Որովհետեւ սիրտը պատռուել է, — պատաս-
խանեց սենեկապետը:

Արքայադուստրը կնճռեց ճակատը, արհա-
մարհանք էին արտայայտում նրա վարդանման
նուրբ շուրթերը:

— Այսուհետեւ նրանք ամենքը, որոնք ինձ
մօտ խաղալու կըզան, թող ամենեւին սիրտ չու-
նենան, — բացականչեց նա ու վազեց դէպի
պարտէզ:

25. Խրամուտի եզերքին	10
26. Լուսատիկներ	40
27. Կատակերգութիւն գոմի քակում	12
28. Նոր մայրիկ	10
29. Բախտը ինչո՞ւն էր	8
30. Եօկին եւ Խակին	5
31. Փոքրիկ Լեւոնի գաղանփը	7
32. Կարլ Լիննէյ	20
33. Յիսուսի տօնածաղը	
Մարգարտածաղիկն ու արտուտը	10
34. Փոքրիկ Հարրիի սլարտէզը	15
35. Արքայադուստրն ու Թզուկը	10

